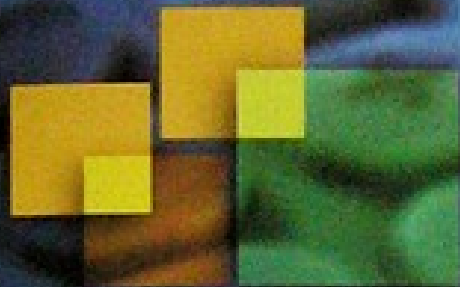

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

НАЦИОНАЛЕН
СТАТИСТИЧЕСКИ
ИНСТИТУТ

КЛАСИФИКАЦИЯ НА ОБЛАСТИТЕ НА ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ

(КОО - 2008)

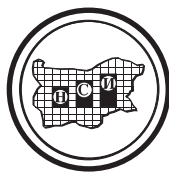
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
НАЦИОНАЛЕН СТАТИСТИЧЕСКИ ИНСТИТУТ

Класификация на областите на образование и обучение (КОО - 2008)

СОФИЯ
2007

СЪДЪРЖАНИЕ

Заповед на председателя на Националния статистически институт	3
Правилник за прилагане на Класификацията на областите на образование и обучение - версия 2008	4
Въведение	8
Структура, логика и критерии на класификацията	9
Интердисциплинарни и комбинирани програми	13
Връзка с други класификации	15
Класификация на областите на образование и обучение	16
Обяснителни бележки за областите	20
0 Общи програми	20
1 Образование	22
2 Хуманитарни науки и изкуства	25
3 Обществени, стопански и правни науки	31
4 Природни науки, математика и информатика	38
5 Технически науки, производство и строителство	42
6 Аграрни и ветеринарномедицински науки	50
7 Здравеопазване и социални услуги	53
8 Други области на образование	57

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
НАЦИОНАЛЕН СТАТИСТИЧЕСКИ ИНСТИТУТ

.....

ЗАПОВЕД № РД-07-246

София, 19.10.2007 г.

На основание чл.9, т.6, чл.10, ал.3, чл.7, т.6 от Закона за статистиката и във връзка със Заповед №: РД 07-239/11.10.2007 г. на Председателя на НСИ за утвърждаване на Класификацията на областите на образование и обучение (КОО-2008):

НАРЕЖДАМ:

1. Класификацията на областите на образование и обучение (структура), Правилникът за нейното прилагане и Заповедта за утвърждаването ѝ да бъдат обнародвани в “Държавен вестник”.

2. Класификацията на областите на образование и обучение се поддържа от отдел “Статистика на социалните дейности”.

3. Утвърдената класификация и комплекта материали за нейното използване да бъдат заредени в Информационна система “Статистически класификации”, като достъпна през Интернет приложението.

4. Първоначалното зареждане на класификацията в ИС “Статистически класификации” е задължение на отдел “Статистически класификации”, а последващото ѝ поддържане в системата - на отдел “Статистика на социалните дейности”.

Настоящата заповед да се доведе до знанието на лицата, отговорни за обнародването, зареждането и поддържането на класификацията.

Контролът по изпълнението на заповедта възлагам на отдел Инспекторат.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА НСИ:

(доц. д-р Стоян Цветков)

ПРАВИЛНИК

ЗА ПРИЛАГАНЕ НА КЛАСИФИКАЦИЯТА НА ОБЛАСТИТЕ НА ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ (КОО-2008)

Раздел I

ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

Чл. 1. (1) Правилникът урежда реда и начините за прилагане (използване, актуализиране и поддържане) на Класификацията на областите на образование и обучение - версия 2008, за краткост наричана “КОО-2008”.

(2) Класификацията на областите на образование и обучение - версия 2008, е със статут на национална класификация.

(3) Класификацията на областите на образование и обучение - версия 2008, е с многоцелево предназначение в системата на образованието и Националната статистическа система.

Чл. 2. Правилникът се прилага само за използването на класификацията за статистически цели. Използването на класификацията във висшето образование се урежда с административен акт на Министерския съвет, а в средното професионално образование - с административен акт на министъра на образованието и науката.

Чл. 3. Комплектът методологически и методически материали по използването на Класификацията на областите на образование и обучение включва:

1. КОО-2008 и правилник за нейното прилагане.
2. Методологична част за основните понятия, критерии за класифициране по области, общи правила, които да бъдат съблюдавани при прилагането на класификацията, както и връзката ѝ с други класификационни стандарти.
3. Обяснителни бележки за категориите на последното, най-детайлно ниво на класификацията, които улесняват разбирането и еднаквото ѝ прилагане.

Раздел II

СЪЩНОСТ И ПРЕДНАЗНАЧЕНИЕ

Чл. 4. (1) КОО-2008 е обща рамка и методология за описание на образователни програми във формалното образование и обучение, в неформалното обучение, в самостоятелното обучение и за групирането им в международно съпоставими категории. Тя е изготвена в пълно съответствие с Международната стандартна класификация на образованието (ISCED 1997) на ЮНЕСКО¹ и Методическото ръководство на Евростат “Области на образование и обучение”² от 1999 година.

¹ International Standard Classification of Education (ISCED 1997), ЮНЕСКО Париж, Ноември 1997 година.

² EUROSTAT, Fields of Education and Training, Manual (1999)

Чл. 5. (1) КОО-2008 е йерархична система за класифициране на образователни програми по области на образование и обучение, обхваната в три йерархични равнища, като всяко равнище е с по-висока степен на агрегация и съдържа точно отнасящите се към него позиции на следващото го равнище с по-ниска степен на агрегация. Трите йерархични равнища носят наименования и имат кодови означения, както следва:

- първо равнище, широки области - състоящо се от позиции, идентифицирани с еднозначен цифров код;
- второ равнище, тесни области - състоящо се от позиции, идентифицирани с двузначен цифров код;
- трето равнище, детайлни области - състоящо се от позиции, идентифицирани с тризначен цифров код.

(2) Елементарната структурна единица в КОО-2008, по която се класифицират образователни програми, е детайлната област.

Раздел III

ИЗПОЛЗВАНЕ

Чл. 6. (1) КОО-2008 се използва задължително, когато се прилагат статистически групировки на образователните програми по области на образование и обучение:

- при статистическата дейност;
- в национални статистически и информационни системи.

(2) КОО-2008 се използва задължително при събирането, обработването и разпространението на статистически данни.

(3) Указания при прилагането на КОО-2008 (като основен инструмент в статистическата дейност) се дават от експертите на Националния статистически институт.

Чл. 7. Указания при използването на КОО-2008 за нестатистическо приложение се дават от институцията, която използва статистическата класификация в конкретните изследвания или в съответния правен контекст.

Чл. 8. Използването на класификационни варианти с национален статут, различни от КОО-2008, е възможно само ако при тяхното изграждане са спазени следните изисквания:

- да не се променя структурата и съдържанието на КОО-2008;
- разпадане на второто равнище “тесни области” или въвеждането на допълнителни позиции на третото равнище “детайлни области” се допуска само за тесните области на образование и обучение 38 - Право, 64 - Ветеринарна медицина, и 84 - Транспортни услуги;
- наименованията на тесните области и на детайлните области могат да бъдат променени, ако отразяват спецификата на съответната степен на образование, без да изменят основното съдържание на КОО-2008;
- едно и също наименование не може да се среща в две различни групировки на едно и също йерархично ниво на класификацията;
- разработените класификационни варианти да са съгласувани с Националния статистически институт.

Чл. 9. Националният статистически институт използва КОО-2008 пряко или като разработва класификационни варианти по области на образование и обучение за конкретни статистически изследвания, в съответствие с изискванията на настоящия правилник и Закона за статистиката.

Раздел IV

АКТУАЛИЗИРАНЕ И ПОДДЪРЖАНЕ

Чл. 10. (1) Актуализирането на Класификацията на областите на образование и обучение - версия 2008 (КОО-2008) става със заповед на председателя на Националния статистически институт.

(2) Националният статистически институт осигурява разпространението, поддържането и популяризирането на КОО-2008 в частност, като:

(а) редактира, актуализира и публикува обяснителните бележки на КОО-2008;

(б) работи по подобряване на съвместимостта с други социални и икономически класификации.

(3) Националният статистически институт взема необходимите мерки, за да осигури прилагането на КОО-2008.

ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

§1. Настоящият правилник е разработен на основание на чл. 7, т. 6 и чл. 10 от Закона за статистиката (обн., ДВ, бр. 57 от 25 юни 1999 г., изм. ДВ, бр. 42 от 27 април 2001 г., изм. ДВ, бр. 45 от 30 април 2002 г., изм. ДВ, бр. 74 от 30 юли 2002 г., изм. ДВ, бр. 37 от 4 май 2004 г., изм. ДВ, бр. 39 от 10 май 2005 г., изм. ДВ, бр. 81 от 11 октомври 2005 г., изм. ДВ, бр. 88 от 4 ноември 2005г.) и в съответствие с чл. 25, ал. 5 от Устройствения правилник на Националния статистически институт.

§ 2. Класификацията на областите на образование и обучение е разработена въз основа на Международната стандартна класификация на образованието (ISCED 1997) на ЮНЕСКО, Методическото ръководство на Евростат “Области на образование и обучение” от 1999 г. и на основание на предложение за регламент (СОМ/2005/0625) на Европейския парламент и Съвета на Европа, отнасящ се до производството на статистика на образованието и обучението през целия живот.

КЛАСИФИКАЦИЯ НА ОБЛАСТИТЕ НА ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ

МЕТОДИЧЕСКО РЪКОВОДСТВО

Въведение

Международната стандартна класификация на образованието (ISCED) е разработена от ЮНЕСКО в първата половина на 70-те години като инструмент за събиране и представяне на статистически данни за образованието както в рамките на отделните страни, така и съпоставими на международно равнище. Настоящата версия на класификацията, известна като ISCED 1997, замества своя предшественик ISCED 1976. Тя е резултат от широки международни консултации и експертна работа по обновяване и преработване на класификацията с оглед на нови тенденции и промени в областта на образованието като разпространение на различни видове и форми на професионално образование и обучение, нарастващо многообразие на институциите, предоставящи образователни услуги, както и широко разпространение на дистанционното образование и други образователни възможности, свързани с използване на новите технологии. Международният стандарт е обща рамка и методология за *описание* на националните образователни системи и за *преобразуване* на образователните им програми в международно съпоставими категории и статистически данни, независимо от институционалната структура и особености на националните образователни системи и програми.

ISCED класифицира всяка образователна програма в зависимост от нейното съдържание по степен на образование и по област на образование, като всяка от двете променливи е независима. Обект на това ръководство е класифицирането на програмите по области на образование. То е резултат от проект на Евростат, реализиран в тясно сътрудничество с ЮНЕСКО и ОИСР, и изцяло се базира на международния стандарт, защото приема без промяна широките групи и областите на образование на ISCED, като прибавя **трето, допълнително ниво за детайлизиране на областите на образование**. Преценено е, че областите в ISCED са твърде широко дефинирани за целите на събиране на данни, които практически да подпомагат или да се използват за разработване, наблюдение и оценка на образователни политики. С прибавянето на подкласификация към областите на образование на ISCED, представената в това Ръководство класификационна система дава възможност за повече детайли и прецизност, като едновременно с това логически и структурно остава свързана с ISCED.

Области на образование и обучение

ISCED 1997 дефинира 9 широки групи/области, в които се разполагат 25 области на образование с двуцифров код. Представената тук класификация на областите на образование и обучение е йерархична система, в която първите две нива са тези на ISCED³. При събиране и представяне на статистически данни на международно равнище се използва главно второто и третото ниво. Широките области се използват най-вече за целите на агрегиране на данните. Последното, трето йерархично равнище на класификацията предоставя по-голяма гъвкавост на системата и възможности за събиране на данни за специфични изследвания и цели. От друга страна, по-детайлните области осигуряват по-добро разбиране и отнасяне на програмите на по-високото класификационно ниво.

³ Няколко малки редакционни промени в наименованията на областите на образование са направени с оглед по-ясно представяне на обхвата им.

Предназначение на Ръководството

Наличието на обща класификация е само първа стъпка към събиране на сравними данни. Втората стъпка е да се осигури логически съгласувано приложение или интерпретиране на класификацията в различните страни. Затова целта на настоящото Ръководство е да предложи точни указания как да се прилага класификацията, за да се стандартизират класификационните решения, които всяка страна трябва да прави при отнасяне на образователните програми по области. Ръководството е структурирано в три части:

- **Методологична част** за основни понятия, критерии за класифициране по области, общи правила, които да бъдат съблюдавани при прилагане на класификацията, както и връзката ѝ с други класификационни стандарти.

- **Класификация** “Области на образование и обучение”, представена в табличен вид, обикновено наричана структура на класификацията и

- **Обяснителни бележки** за категориите на последното, най-детайлно ниво на класификацията, които улесняват разбирането и еднаквото ѝ прилагане.

По принцип трябва да е възможно всички образователни програми да се класифицират **в една и само в една област** на образование и обучение (както за формалното училищно, така и за продължаващото образование, както за общото образование, така и за професионалното обучение). Когато това се прави, трябва да се вземат някакви решения. С помощта на това Методическо ръководство всички потребители би трябвало да са в състояние да вземат еднакви или сходни класификационни решения.

Структура, логика и критерии на класификацията

Структура на областите на образование и обучение

Широки области	Тесни области	Детайлни области	Образователни програми (дисциплини/предмети)
X	XX	XXX
		XXX
	XX
		XXX
	XX	XXX
		XXX

Структура на класификационната система

Тази класификация е йерархична система за класифициране на образователни програми по области на образование и обучение, съдържаща три нива - първо ниво за “широки области”, второ ниво - за “тесни области”, които са с намален/стеснен обхват спрямо широките области, и последно ниво - за “детайлни области”, които са конкретни, точно определени области на образование и обучение. Има 9 широки области, 25 тесни области и около 80 детайлни области.

Като правило второто ниво на класификацията се използва от международните организации за събиране на данни и обикновено изразът “области на образование” се отнася до това ниво. Понятието “тесни области” кореспондира с дефинираните в ISCED 1997 области на образование.

Код	Имена на областите		Брой
1 цифра	Широка област	Широки (големи) групи (ISCED 1997)	9
2 цифри	Тясна област	Области на образование (ISCED 1997)	25
3 цифри	Детайлна област	Области на образование и обучение	~80

Понятията “образование” и “образователна програма” по смисъла на ISCED

Представената класификационна система по области на образование произлиза от Международната стандартна класификация на образованието и използва същите основни понятия, дефинирани в методологичната рамка на ISCED 1997. За целите на класификацията основните понятия са дефинирани като:

“Образование” - всякаква целенасочена и организирана дейност, предназначена за удовлетворяване на потребности за учене, обучение или самоусъвършенстване. Образованието се разбира като *организирана и продължителна комуникация*, проектирана и насочена към *учене*. В тази формулировка на понятието “образование” ключовите термини имат следното значение:

- *Комуникация* - отношения или връзки между две или повече лица, свързани с предаване на информация (послания, идеи, знания, стратегии и т.н.). Комуникацията може да бъде словесна или в други форми, директна или осъществявана от разстояние и може да се реализира чрез различни съобщителни канали и средства.
- *Учене* - всеки напредък или подобрение в поведението, информираността, знанията, разбирането, възгледите, ценностите или уменията.
- *Организирана* - структурно планирана или с определена последователност комуникация, насочена към постигане на определени цели. Предполага участието на лица или органи, които създават учебна среда и наличие на някакъв метод на преподаване или обучение, чрез който комуникацията се осъществява.
- *Продължителна* - означава, че учебната подготовка се характеризира с определено времетраене, непрекъснатост и приемственост.

“Образователна програма” - за целите на класификацията понятието се дефинира като поредица или цикъл от образователни дейности, които са организирани, за да постигнат предварително определена цел или конкретни образователни задачи, в зависимост от съдържанието на програмата. Целите могат да бъдат придобиване на по-висока степен на образование, професионална квалификация по професия или група професии или просто разширяване на знанията и разбирането за предмета.

Постигане на предварително определена цел обикновено означава наличие на поредица структурирани учебни дейности, което води до завършване на определен етап, понякога официално удостоверявано, например чрез свидетелство, диплома или под друга форма. По правило, въпреки че образователните програми представляват поредица курсове и други форми на обучение, те не са просто сбор от съставните им елементи, тъй като се очаква програмите да бъдат организирани. Обикновено някакъв орган или образователна институция е необходимо да признава съществуването на такава програма и да удостоверява успешното ѝ завършване.

По смисъла на ISCED курсът е планиран цикъл от учебни занятия, които се предлагат от образователна институция за един или повече участници по една или група учебни дисциплини или с цел придобиване на определени умения. Понякога програмите могат да включват съществени компоненти, които обикновено не могат да бъдат определени като курсове, например професионален стаж на учащи в предприятия, програми в рамките на научноизследователски проекти или програми за подготовка на докторанти.

Образователната програма е единицата, обект на класифициране. В ISCED 1997 програмите се класифицират по:

- *степен на образование* - първа променлива на класификацията, която приема 7 допустими стойности, описани в класификацията (от степен 0 до степен 6 на ISCED) и по
- *област на образование* - втора променлива на класификацията, която приема 25 допустими стойности за областите, разположени в 9 широки/големи групи.

По този начин всяка образователна програма може да бъде класифицирана в една и само в една клетка на матрицата “степен - област”. Очевидно е, че не всяка комбинация “степен - област” може да съществува.

Областите на образование - независими от степента

В представената класификация областите на образование са единствена променлива, т.е. самостоятелни. По тази причина образователните програми се отнасят към една или друга област независимо от образователната степен, на която се изучават. Например програми в областта на електротехниката се класифицират към една и съща детайлна област 522 “Електротехника и енергетика”, независимо от образователната степен на която се изучават, например на степен средно или висше образование. Разликата е в нивото на сложност и съотношението на теоретични знания и практически умения, но това не променя принадлежността на програмите към една и съща област на образование.

Логика и критерии за класифициране по области - подход, ориентиран към съдържанието на обучението

Основанието за класифициране по области е съдържанието, изучавано в дадена образователна програма. Програмите се групират заедно при сходство или подобност на тяхното съдържание. Те се класифицират в детайлните или по-разширени групировки въз основа на критерия “сходство на предлаганите знания”. Трябва да се подчертае, че **основното съдържание** на дадена програма определя нейното класифициране към една или друга област.

При разработване на класификацията са приложени следните критерии за определяне на “сходство в съдържанието”, подредени по приоритет:

- *Теоретично съдържание* - отнася се до идеите и понятията, включени в дадена програма.

- *Предназначение или цел на обучението* - отнася се до целта, към която са насочени знанията и уменията, придобивани от дадената програма, с други думи, намерението или целта на програмата.

- *Изучавани обекти* - явления, проблеми, предмети, които участниците в програмата изучават, за да приложат знанията и уменията от нея. Това могат да бъдат математически въпроси, автомобили изискващи ремонт, определени заболявания при хората и други.

- *Методи и техники* - процедури, подходи или начини за прилагане на знанията и уменията, придобивани от дадената програма. Те могат да бъдат например стъпки и последователност за решаване на математически задачи, техники за ремонт на автомобили или лечебни технологии за определени болестни състояния.

- *Инструменти, машини и оборудване* - технически средства, за които една образователна програма подготвя участниците как да ги използват, прилагат или обслужват.

Общи образователни програми на ниво прогимназиално и средно образование

Общообразователните широки програми на ниво прогимназиален етап на основното образование и на ниво средно образование, които покриват много учебни предмети като например езици и литература, науки за обществото, природни науки, физически и математически науки, изкуства, физическо възпитание и други, трябва да се класифицират в област 010 “Общообразователни програми”. Това е така даже и в случаите, когато има профилиране - например в областта на хуманитарните науки, природо-математическите науки и т.н.

Пример: Една обща програма на ниво прогимназиално или средно образование, подготвяща главно за последващо образование, с широк обхват на учебни предмети, трябва да се класифицира в област 010 “Общообразователни програми”, дори в определена степен да слага ударение, примерно върху хуманитарните науки.

Програми за професионално обучение, включващи допълнителни учебни предмети

В някои продължителни програми за професионално обучение (2 - 3 години) обикновено на степен средно образование и водещи до придобиване на определена професионална квалификация, съществена част от учебното време може да бъде посветено на допълнителни предмети към тези, предназначени за професионална подготовка. Въпреки това, такива програми трябва да бъдат класифицирани към областта, съответстваща на професионалното обучение.

Програми за подготовка на учители, в които основното съдържание е насочено към отделна дисциплина

Програмите за подготовка на учители, насочени към специализация по предмети, трябва да се класифицира като подготовка на учители, дори ако основното съдържание на програмите е свързано със спецификата на отделен предмет. Когато се използва класификационно ниво с 3-цифров код, тези програми трябва да се отнесат към области 145 “Подготовка на учители по общообразователни предмети” или 146 “Подготовка на учители по специални предмети”.

Образователни програми в областта на техническите науки и професии

Такива образователни програми трябва да бъдат класифицирани в подходящите детайлни области от област 52 “Технически науки и технически професии”, а ако се отнасят до строителство - в област 58 “Архитектура и строителство”. Това се прилага, дори ако тези програми са ориентирани към компютърни системи и технологии, радио-телевизионна

техника, опазване на околната среда, текстил, храни и др., когато ударението е поставено върху проектиране, конструиране или производство на машини, двигатели, електрически апарати, електроника, компютри и т.н. или сгради, пътища и мостове.

Образователни програми, свързани с производство

Програмите, свързани с производствени отрасли, трябва да се класифицират в подходящата детайлна област от 52 “Технически науки и технически професии”, ако ударението е поставено върху инженерно-техническа дейност в областта на металургията и металообработването, проектиране и конструиране на машини, двигатели, електрически апарати и т.н. Други образователни програми, свързани с добиване, производство и преработване на суровини, материали и изделия, трябва да се класифицират в област 54 “Добив и производствени технологии”. Това е в случай на програми, ориентирани към производство на специфични продукти като храни, текстил, обувки, хартия, мебели, стъкло, пластмаси и т.н. Производството на метални продукти обаче се изключва от тази област и се включва в 521 “Машиностроене, металообработване и металургия”.

Интердисциплинарни и комбинирани програми

Интердисциплинарни програми

“Интердисциплинарна” е образователна програма, чието съдържание е свързано с две детайлни области на образование и обучение (от една и съща или често от две различни тесни области). За такива програми ще се прилага “правилото на преобладаващото съдържание”, т.е. предметът, който доминира, определя в коя област програмата трябва да се класифицира. Обикновено критерий за определяне на доминиращия предмет е времето, планирано за неговото изучаване.

Пример 1: Програма, състояща се от политически науки (313) и икономически науки (314), трябва да бъде класифицирана в съответствие с доминиращия предмет измежду изучаваните дисциплини, определен на базата на съответното учебно време.

Пример 2: Програма, съчетаваща изучаване на търговия на дребно заедно със секретарски и офис дейности, трябва да се класифицира според доминиращата област в 341 “Търговия на едро и дребно” или в 346 “Секретарски и административни офис дейности”. Тази програма съчетава две детайлни области от една и съща тясна област, като се прилага същото правило за избор от две възможности според доминиращото съдържание. Програмата не е достатъчно обща (многодисциплинарна), за да се счита за “комбинирана програма” според определението, дадено по-долу.

Пример 3: Програма, която включва главно учебни дисциплини в областта на компютърните науки, трябва да се класифицира в област 481 “Компютърни науки” дори програмата да включва инженерно-технически дисциплини, свързани с компютри от област 523 “Електроника, автоматика, комуникационна и компютърна техника”. В този пример съдържанието на програмата попада в две различни области с двуцифров код. Тук също трябва да се приложи правилото за преобладаващото съдържание.

Комбинирани (широки, комплексни) програми

“Комбинирани” са програмите, които съдържат елементи от **три или повече** детайлни области (обикновено от една и съща тясна област) и нито една от детайлните области не е доминираща. Такива програми трябва да се класифицират, използвайки код “ХХ0” (нула е добавена като трета цифра към двуцифрения код за тясна област)⁴. Тези позиции ще се използват за класифициране на такива широки или комплексни програми за съответните тесни области и не бива да се използват като остатъчна категория за програми, които не могат да бъдат класифицирани точно (неизвестни или неуточнени).

По принцип не се допуска създаване на нови тесни области, предназначени за комбинирани програми, т.е. области с код “Х0” (с добавяне на нула към едноцифрения код на широка област).

Пример 4: Програма в областта на стопанските науки, съдържаща елементи от стопанско управление, финанси, счетоводство, търговия, маркетинг и т.н., би трябвало да се класифицира в 340 “Стопански науки и администрация (комбинирани програми)”.

Пример 5: Много често образователни програми, насочени към определена област на професионално обучение, съдържат и допълнителни предмети от други области, но такива програми не бива да се считат за комбинирани в посочения контекст.

Например в програма по електротехника голям обем време може да бъде посветено на други спомагателни предмети (чужд език, математика, физически и химически науки и др.) в допълнение към основния професионален предмет на обучението. Тази програма обаче се класифицира в 522 “Електротехника и енергетика”, а не като комбинирана програма.

Използване на Ръководството

За да се класифицира образователна програма, погледнете класификацията, представена във вид на таблица, т.нар. структура на класификацията. Започнете с определяне към коя широка област би трябвало да се класифицира. След това продължете към тесните области на образование. В повечето случаи става ясно към коя от областите програмата принадлежи.

Когато намерите подходящата тясна област и нейния код, прочетете текстовото описание на набелязаната област - обяснителните бележки за съдържащите се в нея детайлни области, за да се уверите в избора на тясна област и ако е необходимо - на конкретна детайлна област.

За отнасяне на програма към образователна област може да се консултирате и с методологичните обяснения, свързани с логиката на класификацията, използваните критерии и правила, както и с примерите, илюстриращи тяхното прилагане. В случаите, когато има проблеми при практическото използване на класификацията, би трябвало те да се поставят на вниманието на организацията, държател на класификацията и/или органите, използващи класификацията (Национален статистически институт, Министерство на образованието и науката, Национална агенция за оценяване и акредитация), което би спомогнало и за допълване и подобряване на Ръководството в бъдеще.

⁴ Това е приложимо само за тези области, които се подразделят на три или повече детайлни области, това са най-вече области 34 “Стопански науки и администрация” и 52 “Технически науки и технически професии”.

Връзка с други класификации

Връзка с Международната стандартна класификация на занятията (ISCO)⁵

ISCO-88 представлява система за класифициране и групиране на информацията за заетостта, получена чрез преброявания на населението, други статистически наблюдения или от административни източници.

В основата на разработване на класификацията, т.е на дефиниране и йерархично подреждане на групировките в класификацията стоят две основни понятия: понятието за характера/вида на извършваната работа и понятието за квалификация.

Работа - дефинира се като съвкупност от трудови задачи и функции, които се изпълняват или са предназначени да се изпълняват от едно лице. Определена съвкупност от сходни занятия, т.е. такива, при които съществува висока степен на подобност в основните трудови задачи и функции, формират едно професионално занятие (от типа професия). Отделните лица се класифицират по професии на базата на тяхната минала, настояща или бъдеща работа.

Квалификация - определя се като способност за изпълнение на задачи и функции в рамките на даден вид трудова дейност. За целите на ISCO-88 квалификацията има следните параметри:

1. Ниво на квалификация - зависи от обхвата и комплексността на изпълняваните задачи и функции. В класификацията са дефинирани 4 образователно-квалификационни нива, които са основен критерий за очертаване на границите на най-широките категории (на осем от десетте големи групи).
2. Специализация - дефинирана чрез областта на необходимите знания, използваните в работата машини, инструменти и материали, а също така чрез вида на произвежданите стоки и услуги. Специализираните знания и умения се използват за дефиниране на професиите на по-ниските класификационни равнища.

Концептуалната връзка между двете класификации се състои в това, че образователно-квалификационните нива в ISCO са определени чрез степените на образование на ISCED 1976.

Необходимо е да се подчертае обаче, че двете класификации наблюдават различни статистически единици. ISCED класифицира образователни програми на основата на тяхното учебно съдържание, докато класификационната единица на ISCO са занятията на лицата, които им осигуряват работна заплата или друг доход.

Анализирането на данните и по двете класификации - например получени от преброявания на населението, може да даде прецизна статистическа информация, полезна и интересна за тези, които планират и вземат решения в областта на образованието.

⁵ International Standard Classification of Occupations (ISCO-88), МОТ, Женева, 1990 година.

Класификация на областите на образование и обучение - структура

Широки области		Тесни области		Детайлни области	
0	Общи ⁶ програми	01	Общообразователни програми	010	Общообразователни програми
		08	Програми за ограмотяване	080	Програми за ограмотяване
		09	Развитие на личността	090	Развитие на личността
1	Образование	14	Подготовка на учители и науки за образованието	140	Подготовка на учители и науки за образованието (комбинирани програми)
				142	Науки за образованието
				143	Подготовка на детски учители
				144	Подготовка на начални учители
				145	Подготовка на учители по общообразователни предмети
				146	Подготовка на учители по специални предмети
2	Хуманитарни науки и изкуства	21	Изкуства	210	Изкуства (комбинирани програми)
				211	Изящни изкуства
				212	Музикални и сценични изкуства
				213	Аудио-визуални изкуства и техники; производство на медийни продукти
				214	Дизайн
				215	Приложни изкуства и занаяти
		22	Хуманитарни науки	220	Хуманитарни науки (комбинирани програми)
				221	Религия и теология
				222	Чужди езици
				223	Български език и литература
				225	История и археология
				226	Философия и етика
3	Обществени, стопански и правни науки	31	Науки за обществото и човешкото поведение	310	Науки за обществото и човешкото поведение (комбинирани програми)
				311	Психология
				312	Социология и науки за културата
				313	Политически науки
				314	Икономически науки

⁶ В тази класификация определението “общ” е употребено като противоположност на “специализиран”, а не в смисъл на “общо образование” за разлика от “професионално образование”.

Широки области		Тесни области		Детайлни области	
4	Природни науки, математика и информатика	32	Журналистика, масова комуникация и информация	321	Журналистика и репортерство
				322	Библиотечно-информационни науки и архивистика
		34	Стопански науки и администрация	340	Стопански науки и администрация (комбинирани програми)
				341	Търговия на едро и дребно
				342	Маркетинг и реклама
				343	Финанси, банково и застрахователно дело
				344	Счетоводство и данъчно облагане
				345	Администрация и управление
				346	Секретарски и административни офис дейности
				347	Трудов живот
		38	Право	380	Право
		42	Природни науки	421	Биология
				422	Екология
		44	Физически и химически науки	440	Физически и химически науки (комбинирани програми)
				441	Физика
				442	Химия
				443	Науки за земята
		46	Математика и статистика	461	Математика
				462	Статистика
		48	Информатика	481	Компютърни науки
				482	Приложна информатика
5	Технически науки, производство и строителство	52	Технически науки и технически професии	520	Технически науки и технически професии (комбинирани програми)
				521	Машиностроене, металообработване и металургия
				522	Електротехника и енергетика
				523	Електроника, автоматика комуникационна и компютърна техника
				524	Химични продукти и технологии
				525	Моторни превозни средства, кораби и въздухоплавателни средства

Широки области		Тесни области		Детайлни области			
6	Аграрни и ветеринарномедицински науки	54	Добив и производствени технологии	540	Добив и производствени технологии (комбинирани програми)		
				541	Хранителни технологии		
				542	Производствени технологии - текстил, облекло, обувки и кожи		
				543	Производствени технологии - дървесина, хартия, пластмаси и стъкло		
				544	Минно дело, проучване и добив на полезни изкопаеми		
		58	Архитектура и строителство	581	Архитектура, урбанизъм и геодезия		
				582	Строителство и строително инженерство		
		62	Селско, горско и рибно стопанство	620	Селско, горско и рибно стопанство (комбинирани програми)		
				621	Растениевъдство и животновъдство		
				622	Градинарство (паркове и градини)		
				623	Горско стопанство		
				624	Рибно стопанство		
64	Ветеринарна медицина	640	Ветеринарна медицина				
7	Здравеопазване и социални услуги	72	Здравеопазване	720	Здравеопазване (комбинирани програми)		
				721	Медицина		
				723	Здравни грижи		
				724	Дентална медицина и зъботехника		
				725	Медицинска диагностика и лечебни технологии		
				726	Терапия и рехабилитация		
				727	Фармация		
				76	Социални услуги	761	Грижи и услуги за деца и младежи
						762	Социална работа и консултиране
				8	Други области на образование	81	Услуги за личността
811	Хотелиерство, ресторантьорство и кетъринг						

	Широки области	Тесни области		Детайлни области	
				812	Пътувания, туризъм и свободно време
				813	Спорт
				814	Услуги за дома
				815	Фризьорски и козметични услуги
		84	Транспортни услуги	840	Транспортни услуги
		85	Опазване на околната среда	850	Опазване на околната среда (комбинирани програми)
				851	Технологии за опазване на околната среда
				852	Опазване на природата и биоразнообразието
				853	Комунално-санитарни услуги
		86	Сигурност и безопасност	860	Сигурност и безопасност (комбинирани програми)
				861	Сигурност
				862	Здраве и безопасност при работа
				863	Военно дело и отбрана

Цифрата “0” се използва като последна цифра в кода за детайлните области:

- когато съществува само една детайлна област, съответстваща на областта на образование с двуцифров код или
- когато се класифицират комбинирани програми, такива с общ характер, съдържащи части от поне три детайлни области и никоя от тях не е преобладаваща (вж. също интердисциплинарни и комбинирани програми)

Кодове от вида “9”, “99” или “999” се използват на съответните класификационни равнища при събиране на данни за “област неизвестна или неуточнена”.

Обяснителни бележки за областите

Тази част на Ръководството описва съдържанието на всяка детайлна област. Преди програмите да се класифицират, консултирането с тези бележки би помогнало да се прецени коя област в най-голяма степен съответства на програмата или група програми, обект на класифициране.

Ако отнасянето става само по името на образователните програми, може да се допуснат съществени грешки. Особено в случаи, когато името на програмата съдържа някои популярни термини като “комуникация” или “управление”, използвани с различни значения или в различен контекст. Освен това едно и също име на програмата би могло да кореспондира с различни понятия в различни страни. Затова трябва да се преценява не толкова по наименованието, колкото по съдържанието на образователната програма.

Списъкът на образователни програми, даден в обяснителните бележки на всяка детайлна област не е изчерпателен, тъй като целта е по-скоро да се илюстрира обяснителния текст с примери.

Обяснителни бележки има и за категории с кодове, съдържащи “0” на трета позиция, практическата употреба на които е обяснена след таблицата със структурата на класификацията. Такива са категориите за комбинирани програми с кодове 140, 210, 220, 310, 340, 440, 520, 540, 620, 720, 810, 850 и 860.

0 Общи програми

В тази класификация определението “общи” се отнася за програми, свързани с начални/основни знания и персонални умения и не е в смисъл на “общо образование” (за разлика от “професионално образование”).

Тази област 0 “Общи програми” не бива да се използва като остатъчна за неуточнени програми, както и за отнасяне на програми, когато те са “общи”, в смисъл на комбинирани/комплексни програми от области 1 - 8.

Поради така дефинирания обхват на тази област страните са помолени да посочват кои програми класифицират в 0 “Общи програми”, главно на степен 3 на ISCED 1997, (средно образование). Образователните програми на степени 4, 5 и 6 на ISCED само по изключение може да се класифицират тук.

010 Общообразователни програми

Програмите са ориентирани към придобиване на първоначални знания и умения по език (четене и писане) и математика, заедно с оформяне и развиване на едно начално и несложно разбиране на други предмети като история, география, природни и обществени науки, изкуства; могат да включват и религиозно обучение.

Базовите/основни общи програми са застъпени обикновено в началния и в прогимназиалния етап на основното образование. Общообразователните програми с широк и комплексен характер, предлагани на степен средно образование (в някои страни и на прогимназиален етап), също се класифицират тук, дори и да има някакъв акцент върху определено съдържание, например върху хуманитарни науки, природни науки и т.н., но без да се пренебрегват другите области на знание. В някои страни тези програми се предлагат под формата на модулна система - такива модулни програми също се класифицират тук. Програми за професионално обучение само по изключение може да се включат в тази категория.

Тук се класифицират програми със следното основно съдържание:

Базови/основни общи програми

Общи програми, без определен предметен акцент

Широки/комплексни общи програми.

Не включва:

Програми, които по своята ориентация съответстват на общо образование, но имат ясно изразено наблягане на определен предмет или група учебни предмети, се изключват от тази област и трябва да се класифицират, в зависимост от доминиращия предмет, в една от области 1 - 8. Например една образователна програма по математика може да бъде по своята ориентация общо образование, но трябва да се класифицира в област 461 “Математика”.

080 Програми за ограмотяване

Програмите за ограмотяване са предназначени главно за неграмотни възрастни, насочени основно към обучение по четене и писане, понякога и аритметика. Възрастта на участниците в тези програми може да бъде използвана за поставяне на границата с област 010 “Общобразователни програми”.

Тук се класифицират програми със следното основно съдържание:

- Допълнителни програми за възрастни с подобно съдържание (за опресняване, за попълване на пропуски...)
- Ограмотяване (четене и писане)
- Обучение по смятане.

090 Развитие на личността

Програмите за развитие на личните умения могат да бъдат дефинирани чрез въздействието им върху способностите на индивида (умствени, социални и т.н.). Тази област включва само програми за личностно развитие, насочени към основни способности и преносими умения, които не са включени в предходните области 010 “Общобразователни програми” или 080 “Програми за ограмотяване”.

Тук се класифицират програми със следното основно съдържание:

- Аргументиране и представяне
- Комуникационни умения
- Публично говорене
- Развитие на поведенческите способности
- Развитие на умствените способности
- Техники и умения за търсене на работа
- Увереност и лично самочувствие
- Умения за самооценяване и саморазвитие
- Умения за сътрудничество
- Управление на времето и самоорганизация.

Включва още:

Образование и обучение в *лидерски функции в контекста на развитие на личността.*

Образование и обучение в областта на трудовия живот (работно място или задачи и функции на работно място), ако са в контекста на индивидуалното развитие, а не на професионално развитие.

Не включва:

Обучението в лидерски функции в контекста на *управление* се изключва от тази област и се отнася в 345 “Администрация и управление”.

1 Образование

140 Подготовка на учители и науки за образованието (комбиниранни програми)

Подготовката на учители и науките за образование (комбиниранни програми) обхващат изучаване на педагогическа теория, комбинирано с практика на преподаване без специализация за преподаване в начално училище, преподаване на общообразователни, специални и други предмети.

Тук се класифицират комбиниранни програми със следното основно съдържание:

Образователен мениджмънт⁷
Подготовка на педагози, обща
Практически педагогически курсове, общи.

142 Науки за образованието

Науките за образованието обхващат изучаване на учебния процес, теорията, методите и техниките за предаване на знания на други.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

Дидактика
Измерване, проверка и оценка в образованието
Науки за образованието и възпитанието
Социална педагогика.

Не включва:

Образователните програми за подготовка на учители, които комбинират науки за образованието с практика на преподаване, се включват в детайлните области за подготовка на учители от 143 до 146.

143 Подготовка на детски учители

Детайлната област **подготовка на детски учители** обхваща изучаване на теорията, методите и практиката на преподаване на деца между 3 и 6-годишна възраст във формалната образователна система на предучилищното образование.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

Образование и възпитание на деца в предучилищна възраст
Подготовка на учители за предучилищно образование.

144 Подготовка на начални учители

Детайлната област **подготовка на начални учители** обхваща изучаване на теорията, методите и практиката за даване на основни познания по четене, писане и математика, заедно с елементарни познания по други предмети като история, география, обществени науки и други на деца, учещи в началния етап на основното образование (I - IV клас). Тези образователни програми не наблягат на предметната специализация за разлика от включените програми в детайлна област 145 “Подготовка на учители по общообразователни предмети”.

⁷ Ако се набляга върху предметната специализация в образованието, а не върху науките за администрация и управление.

В тази детайлна област се включва и изучаване на: преподаване на деца с хронични заболявания и/или със специални образователни потребности, преподаване на възрастни за даване на основни познания по четене и писане и преподаване на емигранти, за да получат основни познания по техния роден език.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Подготовка за преподаване в началното образование
- Подготовка за преподаване на деца с хронични заболявания и/или със специални образователни потребности.

Включва още:

Изучаване на *преподаването на възрастни* за даване на основни познания по четене и писане.

145 Подготовка на учители по общообразователни предмети

Детайлната област **подготовка на учители по общообразователни предмети** обхваща изучаване на теорията, методите и практиката на преподаване по общообразователни предмети главно в средното и по-високо от средното (но не висше) образование. Програмите, включени в тази детайлна област, обхващат още и изучаване на предмети, които впоследствие ще бъдат преподавани.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Подготовка по два общообразователни предмета
- Подготовка на учители по общообразователни предмети - например математика, история, английски език и други
- Преподаване в училища, даващи образователна степен “средно образование”.

Включва още:

Образователни програми за *подготовка на учители едновременно по общообразователен и специален предмет*.

Не включва:

Образователни програми за преподаване на *специални, практически и художествени предмети* се включват в детайлна област 146 “Подготовка на учители по специални предмети”.

146 Подготовка на учители по специални предмети

Детайлната област **подготовка на учители по специални предмети** обхваща изучаване на теорията, методите и практиката на преподаване и обучение по специални предмети. В тази детайлна област се включва и обучението на учители по музика, изкуства, физическо възпитание.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Обучение на инструктори във фирми
- Обучение на учители - изкуства и занаяти
- Обучение на учители - икономически предмети
- Обучение на учители - медицински сестри
- Обучение на учители - музика
- Обучение на обучаващи
- Обучение на учители - технически предмети
- Обучение на учители - физическо възпитание
- Подготовка на инструктори за обучение на водачи на МПС.

Включва още:

Обучението на *инструктори за обучение на водачи на МПС*

Обучението на *обучаващи по професионална практика.*

Не включва:

Обучението на *спортни треньори* се включва в детайлна област 813 “Спорт”.

Образователните програми за *обучение на учители едновременно по общообразователен и специален предмет* се включват в детайлна област 145 “Подготовка на учители по общообразователни предмети”.

2 Хуманитарни науки и изкуства

210 Изкуства (комбинирани програми)

Програмите по изкуства (комбинирани програми) обхващат изучаването на изкуства без специализация в определена детайлна област.

Тук се класифицират комбинирани програми със следното основно съдържание:

- Изкуства
- Изкуства и занаяти.

211 Изящни изкуства

Детайлната област **изящни изкуства** обхваща изучаването на визуални форми на творческото изразяване, съвместно с теория, история, техники, представяне и създаване на произведения на изящните изкуства.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Живопис
- История на изкуството
- Скулптура
- Стенопис
- Теория на изкуството
- Философия на изкуството
- Художествена графика.

Не включва:

Обучение по *керамика, грънчарство и други* се включва в детайлна област 215 “Приложни изкуства и занаяти”.

Изучаване на *архитектура* се включва в детайлна област 581 “Архитектура, урбанизъм и геодезия”.

Обучението на учители по изкуства се включва в детайлна област 146 “Подготовка на учители по специални предмети”.

212 Музикални и сценични изкуства

Детайлната област **музикални и сценични изкуства** обхваща изучаване на принципи и техники, свързани с изпълнение и интерпретация в областта на музиката, словото, движението, пантомимата, изграждане на сценични характери, импровизация и драматургия.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Актьорство и режисура за драматичен и куклен театър
- Драматичен театър
- История на киното и театъра
- Музикално изкуство (композиция, дирижиране, изпълнителско изкуство)
- Музикознание
- Репетитор
- Сценична реч
- Сценично движение
- Танц (балет)
- Театрознание
- Хореография
- Цирково изкуство.

Включва още:

Изучаване на *история и теория* на музикални и сценични изкуства.

Не включва:

Обучението на учители по музика и други сценични изкуства се включва в детайлна област 146 “Подготовка на учители по специални предмети”.

213 Аудио-визуални изкуства и техники; производство на медийни продукти

Детайлната област **аудио-визуални изкуства и техники; производство на медийни продукти** обхваща изучаване на техники и умения за печатане на книги и вестници, създаване на екранни изкуства (филмопроизводство и радио- и телевизионна продукция), създаване на музикални звукозаписи и графична репродукция (която включва образователни програми за методите на цветна репродукция, фотография и компютърна графика). В тази детайлна област се изучава текстовото и художественото оформление на книги, списания, плакати, реклами и други.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Графичен дизайн
- Графична репродукция
- Звукозаписна техника
- Кинознание
- Книга и печатна графика
- Книговодство
- Медийни техники
- Монтаж
- Набор (печатане)
- Операторство
- Производство на мултимедия
- Създаване на музикални звукозаписи
- Създаване на радио- и телевизионна продукция
- Филмова и телевизионна режисура и анимация
- Филмопроизводство
- Фотография.

Включва още:

Образователни програми по *настолни издателски системи и художествено оформление*.

Не включва:

Отделни образователни програми по *използване на специфични софтуерни приложения за настолни издателски системи* се включват в детайлна област 482 “Приложна информатика”.

Изучаване на *журналистика* (формулиране и съдържание на теми, идеи, послания, позиции) се включва в детайлна област 321 “Журналистика и репортерство”.

214 Дизайн

Детайлната област **дизайн** обхваща изучаване на творческото комбиниране на линия, форма и материал при проектиране и изработване например на модни облекла, промишлени продукти и интериор.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

Аранжиране
Вътрешна архитектура
Дизайн на сценични костюми
Интериорен дизайн
Моден дизайн
Промислен дизайн
Сценография.

Не включва:

Изучаване на *проектиране на сгради* се включва в детайлна област 581 “Архитектура, урбанизъм и геодезия”.

Изучаването на *индустриален дизайн* се включва в подходяща детайлна област от образователна област 52 “Технически науки и технически професии”, ако се набляга върху техническата предметна специализация, а не върху художествения дизайн.

Текстовото и художественото оформление в издателската дейност и графичния дизайн се включват в детайлна област 213 “Аудио-визуални изкуства и техники; производство на медийни продукти”.

215 Приложни изкуства и занаяти

Детайлната област **приложни изкуства и занаяти** обхваща изучаване на техники и умения в избран аспект на приложните изкуства като бижутерия, художествена керамика, текстил, дърворезба и други.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

Бижутерия
Везбарство
Дърворезба
Златарство
Изработване на изделия от сребро
Каменоделство (занаят)
Керамика
Лютиерство
Ремонт и настройка на музикални инструменти
Ръчно занаятчийство
Текстил
Художествени занаяти, народно изкуство и занаятчийство
Художествен метал
Художествено стъкло
Цветарство (аранжиране на цветя).

Не включва:

Изучаване на *промишленото производство* на керамични изделия, текстилни материали, бродерия и др. се включва в някоя от областите на образование в широка област 5 “Технически науки, производство и строителство”.

220 Хуманитарни науки (комбинирани програми)

Хуманитарните науки (комбинирани програми) обхващат изучаване на хуманитарни науки без специализация в определено детайлна област.

Тук се класифицират програми за образование и обучение със следното основно съдържание:

Хуманитарни науки.

221 Религия и теология

Детайлната област **религия и теология** обхваща изучаване на религиозни вярвания, концепции, символи, (себе)изразяване чрез символични артефакти, текстове и основните принципи на духовната личност.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

Изучаване на различни религии

Изучаване на свещени книги

История на религиите.

Включва още:

Образователни програми за деца и млади хора, обикновено изучавани в религиозни училища или чрез семинари в манастири и други. Тези програми имат за цел да предизвикат *интерес за изучаване на съответната религия* и да дадат достатъчно познания за нейната философия, което подпомага разпространението на вярата.

Не включва:

Основни образователни програми, провеждани в религиозни училища или чрез семинари, съдържащи преподаване на религиозни принципи, но неводещи до религиозно призвание, се включват в детайлна област 010 “Общообразователни програми”.

222 Чужди езици

Детайлната област **чужди езици** обхваща изучаване на структурата и състава на чужди езици, включително изучаване на свързаните с тях култура, литература и лингвистика.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

Втори език

Древни езици

Методика на преподаването на чужд език

Теория и практика на превода

Устен и писмен превод

Чужди езици.

Включва още:

Изучаване на *език, който се преподава като втори чужд език.*

Не включва:

Образователни програми за *изучаване на майчин език* се включват в детайлна област 223 “Български език и литература”.

223 *Български език и литература*

Детайлната област *български език и литература* обхваща изучаване на официален език в качеството му на майчин, включително изучаване на свързаните с него литература и лингвистика.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Български език и литература
- Жестомичен език
- Майчин език
- Методика на преподаване
- Творческо писане.

Включва още:

Изучаване на *език, който се преподава като майчин, различен от официалния*, например образователни програми за имигранти на техния роден език.

225 *История и археология*

Детайлната област *история и археология* обхваща изучаване на политическото, социално-икономическото и културното развитие на общностите и държавите. В тази професионална област е включено изучаване на сравнителна литература, история на науките и идеите и принципите на музейното дело. *Археологията* е изучаване на древни цивилизации чрез научен анализ на артефакти.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Археология
- История
- История на културата
- История на литературата
- История на науките и идеите
- Музейно дело.

Включва още:

Изучаването на *обща литература*, което не е комбинирано с изучаване на специален език.
Изучаването на *обща лингвистика*, което не е свързано с изучаване на отделен език.

Не включва:

Изучаване на *литература, комбинирано с изучаване на специален език*, се включва в детайлна област 222 “Чужди езици” или 223 “Български език и литература”.

Изучаване на *древни езици (латински и други подобни)* се включва в детайлна област 222 “Чужди езици”.

Изучаване на *история на изкуството* се включва в детайлна област 211 “Изящни изкуства”.

Изучаване на *история на музиката и сценичните изкуства* се включва в детайлна област 212 “Музикални и сценични изкуства”.

Изучаване на *история на икономическите учения* се включва в детайлна област 314 “Икономически науки”.

226 *Философия и етика*

Детайлната област *философия и етика* обхваща изучаване на философия, етика и свързаните образователни предмети относно разбирането за живота.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

Етика
Логика
Морал
Философия.

Не включва:

Изучаване на *религия* се включва в детайлна област 221 “Религия и теология”.

Изучаване на *философия* на изкуството се включва в детайлна област 211 “Изящни изкуства”.

3 Обществени, стопански и правни науки

310 Науки за обществото и човешкото поведение (комбинирани програми)

Науките за обществото и човешкото поведение (комбинирани програми) обхващат изучаване на науките за обществото и човешкото поведение без специализация в определено детайлна област.

Тук се класифицират комбинирани програми със следното основно съдържание:

Науки за обществото и човешкото поведение
Обществени науки.

311 Психология

Детайлната област **психология** обхваща изучаване на човешката психика и поведение като резултат от индивидуалните различия, опит и заобикалящата социална среда.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

Психоанализа
Психология
Психотерапия.

312 Социология и науки за културата

Детайлната област **социология и науки за културата** обхваща изучаване на човешките индивиди и тяхното поведение в групи и в обществото като цяло. Тук се включва още изучаване на етнология, социална антропология, география на населението и социална география.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

Демография
Етнология
Културна география
Науки за културата
Социална антропология
Социална география
Социални изследвания на пола
Социология.

Не включва:

Образователни програми за *социално подпомагане*, където се набляга върху практическа социална дейност, се включват в детайлна област 762 “Социална работа и консултиране”.

313 Политически науки

Детайлната област **политически науки** обхваща изучаване на държавното управление и политическите принципи или практика. Включват се още и образователни предмети, свързани с правата и задълженията на гражданите.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

Гражданско образование
Дипломация
Европеистика

Изследване на мира и конфликтите
История на политическите идеи
Международни отношения
Политически науки
Човешки права.

Не включва:

Изучаването на *политическа икономика* се включва в детайлна област 314 “Икономически науки”.

314 Икономически науки

Детайлната област **икономически науки** обхваща изучаване на икономическа политика, икономическа теория и вземане на икономически решения.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

Икономика (макро- и микроикономика, международна икономика)
Икономически теории
Политическа икономика
Стопанска история.

Не включва:

Изучаването на икономически науки, ако се набляга върху *стопанско управление*, се включва в детайлна област 340 “Стопански науки и администрация (комбинирани програми)”.

321 Журналистика и репортерство

Детайлната област **журналистика и репортерство** обхваща изучаване на теорията и практиката на журналистиката/репортерството като част от областта на масовите комуникации. Основната тематика на тази детайлна област е формулиране и съдържание на теми, идеи, послания и позиции. Това обхваща новинарските репортажи, писане на коментари и тематични истории, които предизвикват обществен интерес.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

Журналистика
Информация (формулировка и съдържание)
Масови комуникации (формулировка и съдържание)
Радио- и телевизионна журналистика
Репортерство

Не включва:

Изучаване на *техники за масови комуникации (печатане, създаване на радио- и телевизионни програми и др.)* се включва в детайлна област 213 “Аудио-визуални изкуства и техники; производство на медийни продукти”.

Изучаване на *текстово и художествено оформление* се включва в детайлна област 213 “Аудио-визуални изкуства и техники; производство на медийни продукти”.

Изучаване на *връзки с обществеността* се включва в детайлна област 342 “Маркетинг и реклама”.

322 Библиотечно-информационни науки и архивистика

Детайлната област **библиотечно-информационни науки и архивистика** обхваща изучаване на методите за подбор, придобиване, организиране и съхранение на информация, както и улесняване на нейното използване. Програмите по библиотекарство също се включват в тази детайлна област.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Архивистика
- Библиотекознание
- Библиотечно-информационни науки
- Документалистика
- Музейна документалистика.

340 Стопански науки и администрация (комбинирани програми)

Стопански науки и администрация (комбинирани програми) обхваща изучаване на теорията и практиката на планиране, управление, организиране и координиране на ресурсите на частни и държавни организации и институции. Включва изучаване на стопански науки и управление, без специализация в определена детайлна област от тясна област 34.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Икономика на предприятията
- Стопански науки и администрация.

Не включва:

Образователни програми по стопански науки, в които ударението е поставено върху точно определена детайлна област от тясна област 34 “Стопански науки и администрация” (мениджмънт, администрация, маркетинг и други) се класифицират според тяхната предметна специализация.

341 Търговия на едро и дребно

Детайлната област **търговия на едро и дребно** обхваща изучаване на покупките и продажбите на стоки и услуги, включително управление на складовото стопанство, ценообразуване, методи за намаляване на загуби при търговията на дребно и управление на продажбите. В тази детайлна област се включва и изучаване на съвременните тенденции в областта на търговията и начина на нейното функциониране.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Представяне на продуктите (при продажба)
- Работа с клиенти
- Снабдяване
- Търговия на дребно
- Търговия на едро
- Търговия с недвижими имоти
- Търговско посредничество
- Управление на запасите
- Управление на складовото стопанство.

Включва още:

Изучаване на покупката и продажбата на сгради и недвижими имоти.

342 *Маркетинг и реклама*

Детайлната област **маркетинг и реклама** обхваща изучаване на процеса на обмен на стоки и услуги между организации и/или личности, както и поведението и изискванията на клиента. Тук се включва още и изучаване на ролята на разработването на нов продукт, неговото ценообразуване, дистрибутиране, промоциране и продажби на пазара, за да се постигне максимално добро търговско представяне на този продукт.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Връзки с обществеността
- Маркетинг
- Маркетингови проучвания
- Реклама
- Стокознание.

343 *Финанси, банково и застрахователно дело*

Детайлната област **финанси, банково и застрахователно дело** обхваща изучаване на анализ, планиране, ръководство, организиране и контролиране на финансовите дейности и услуги. Тук се включват още образователни програми за контрола и мониторинга на финансовите ресурси на организации, институции и лица, както и образователни програми за осигуряване на финансови услуги на публично, корпоративно и индивидуално равнище.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Банково дело и финанси
- Борси и борсови операции
- Застраховане
- Инвестиционен анализ
- Инвестиции и ценни книжа
- Корпоративни финанси
- Международни финанси
- Пенсионно осигуряване
- Програми за банкови касиери
- Публични финанси
- Социално осигуряване
- Теория на финансите.

Не включва:

Изучаването на *застрахователна статистика* се включва в детайлна област 462 “Статистика”.

344 *Счетоводство и данъчно облагане*

Детайлната област **счетоводство и данъчно облагане** обхваща изучаване на поддържане (водене), проверка (одит) и записване на финансови трансакции.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Данъчно счетоводство
- Одит
- Счетоводство
- Счетоводна отчетност.

345 *Администрация и управление*

Детайлната област **администрация и управление** обхваща изучаване на планиране, управление и контрол на функциите и дейностите на предприятия, организации и институции. Образователните програми по управление, които включват изучаването и на други предмети като икономика, финанси, счетоводство и др., също се включват в тази област, ако акцентът е върху стопанското управление и администрация.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Бизнес и публична администрация
- Курсове за стартиране на собствен бизнес
- Логистика
- Наука за мениджмънта
- Обучение по мениджмънт
- Организационна теория и поведение
- Офис мениджмънт
- Управление на заетостта
- Управление на човешки ресурси.

Включва още:

Изучаване на *лидерството в контекста на управлението.*

Не включва:

Обучение по *лидерство в контекста на развитието на личността* се включва в детайлна област 090 “Развитие на личността”.

Изучаване на *административни офис дейности* се включва в детайлна област 346 “Секретарски и административни офис дейности”.

346 *Секретарски и административни офис дейности*

Детайлната област **секретарски и административни офис дейности** обхваща изучаване на административни процедури и практики, умения за работа с офис техника, канцеларски умения, стенография и работа с клавиатура. Включват се още специализирани секретарски програми (двуезични, медицински, правни, счетоводни и други), чиято цел е предимно обучението за работа като секретарки, а не като технически сътрудници.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Административни и секретарски услуги
- Бизнес кореспонденция
- Въвеждане на данни
- Умения за работа с клавиатура
- Машинопис
- Медицински секретарски програми
- Обучение за информатор-регистратор
- Правни секретарски програми
- Секретарски програми
- Секретарски програми за чуждоезиково обучение
- Стенография
- Умения за работа с офистехника
- Умения за работа с телефонни централи.

Включва още:

Комбинирани секретарски програми, включващи и компютърни курсове.

Не включва:

Отделни образователни програми по *използване на специфичен компютърен софтуер*, които се включват в детайлна област 482 “Приложна информатика”.

Офис мениджмънтът се включва в детайлна област 345 “Администрация и управление”.

Образователни програми за *администратор в хотел* се включват в детайлна област 811 “Хотелиерство, ресторантьорство и кетъринг”.

347 Трудов живот

Детайлната област **трудов живот** обхваща изучаване на структурата и функциите на трудовата дейност. Включват се образователни програми, които са предимно за обучение на персонала и са свързани с работното място и професионалните задачи.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Встъпителни курсове
- Задоволяване нуждите на клиента
- Организация на работа
- Осигуряване на качеството
- Познания за компанията
- Професионално развитие
- Синдикални курсове (общ).

Включва още:

Обучение на персонала, свързано с работното място или професионалните задачи, ако не е възможно да се класифицира в никоя друга детайлна област.

Не включва:

Обучение свързано с работното място или задачи, което води до *развитие на личността*, отколкото до професионално развитие се включва в детайлна област 090 “Развитие на личността”.

Обучение на персонала, което може да бъде класифицирано в някоя друга подходяща детайлна област - например техническите курсове по качество трябва да се включат в определена детайлна област от тясна област 52 “Технически науки и технически професии”.

Образователни програми за *работната среда* се включват в детайлна област 862 “Здраве и безопасност при работа”.

Образователни програми за висшето образование, занимаващи се основно с професионалния живот от гледна точка на пазара на труда, социалните партньори, организационната психология и др. се включват в определена детайлна област от тясна област 31 “Науки за обществото и човешкото поведение”.

380 *Право*

Детайлната област **право** обхваща изучаването на принципите и процесите за формално поддържане на гражданските отношения и общественя ред, включващо обучение за юристи (съдии, прокурори, следователи, правни консултации и др.).

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Административно право и административен процес
- Гражданско и гражданскопроцесуално право
- Европейско право
- История на държавата и правото
- Конституционно право
- Наказателно и наказателнопроцесуално право
- Нотариат
- Трудово и осигурително право
- Финансово и данъчно право.

4 Природни науки, математика и информатика

421 Биология

Детайлната област **биология** обхваща изучаване на структурата, функциите, размножаването, растежа, еволюцията и поведението на всички живи организми. Тази детайлна област включва изучаването на биология и свързаните с нея науки, както и изучаване на химичните процеси на живите организми.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Биология
- Биохимия
- Ботаника
- Вирусология
- Генетика
- Зоология
- Клетъчна биология
- Микробиология
- Молекулярна биология
- Морфология
- Физиология
- Хидробиология.

Включва още:

Изучаване на *химичните процеси на живите организми* (биохимия, физиология, морфология и др.).

Не включва:

Екология, която изучава връзката между живите организми и околната среда, се включва в детайлна област 422 “Екология”.

422 Екология

Детайлната област **екология** обхваща изучаване на взаимодействието между живите организми и тяхната връзка с околната среда.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Екология
- Наука за околната среда.

Не включва:

Изучаването на *биология* се включва в детайлна област 421 “Биология”.

440 Физически и химически науки (комбинирани програми)

Физически и химически науки (комбинирани програми) обхващат изучаване на физически и химически науки без специализация в определена детайлна област.

Тук се класифицират комбинирани програми, чието основно съдържание е физически и химически науки.

441 Физика

Детайлната област **физика** обхваща изучаването на строежа и свойствата на материята и взаимодействието на лъчението и веществото. Включва се още изучаване на астрономически обекти и Космоса.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Астрономия и астрофизика
- Източници на енергия
- Науки за Космоса
- Оптика
- Физика.

442 Химия

Детайлната област **химия** обхваща изучаване на елементите, структурата и реакционната способност на веществата, както и причинната връзка, обуславяща химичната активност.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Аналитична химия
- Обща и неорганична химия
- Органична химия
- Приложна химия
- Теоретична химия.

Не включва:

Изучаването на *биохимия* се включва в детайлна област 421 “Биология”.

443 Науки за земята

Детайлната област **науки за земята** обхваща изучаване на състава и структурата на земята, включително хидросферата и атмосферата.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- География (природна)
- Геология
- Геофизика
- Метеорология
- Науки за земята
- Океанология.

Не включва:

Изучаването на *социална география* се включва в детайлна област 312 “Социология и науки за културата”.

461 Математика

Детайлната област **математика** обхваща изучаване на абстрактни структури като алгебра, геометрия, математически анализ и логика. Включва се още изучаване на математически структури като оптимизация, числени методи.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Алгебра
- Геометрия
- Изследване на операциите
- Математически анализ
- Математическа логика
- Приложна математика
- Числени методи.

462 Статистика

Детайлната област **статистика** изучава събирането, описанието, подреждането на данни и анализа на данните. Последното включва откриването на зависимости и структури в данните с цел прогнозиране, като се оценява и рискът за грешка. Изучаването на теория на вероятностите и застрахователна статистика също се включват в тази детайлна област.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Застрахователна статистика
- Извадкови изследвания
- Планиране на статистически изследвания
- Приложна статистика
- Теория на вероятностите.

Включва още:

Изучаване на *приложна статистика и математическа статистика*.

Не включва:

Изучаване на *демография* се включва в детайлна област 312 “Социология и науки за културата”.

481 Компютърни науки

Детайлната област **компютърни науки** обхваща изучаване на теоретичните основи, методите и средствата за анализ, проектиране, разработване, интегриране и поддържане на различни софтуерни системи и компютризирани виртуални среди.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Архитектура на компютърни системи (анализ и проектиране)
- Бази от данни
- Защита на данни
- Изкуствен интелект
- Информатика
- Компютърна графика
- Компютърни мрежи (архитектура и управление)
- Компютърни науки
- Компютърно програмиране (езици и среди)

Операционни системи (архитектура и управление)
Разпределени системи и мобилни технологии
Софтуерно инженерство
Структури от данни.

Не включва:

Компютърно инженерство (хардуер) се включва в детайлна област 523 “Електроника, автоматика, комуникационна и компютърна техника”.

Образователни програми по използване на компютърни приложения се включват в детайлна област 482 “Приложна информатика”.

482 Приложна информатика

Детайлната област **приложна информатика** изучава използването на компютри, програмни продукти и компютърни приложения за различни цели. Обикновено тези образователни програми са с кратка продължителност.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

Архитектури на информационни системи
Информационни системи за анализ и моделиране на бизнес процеси
Приложение на информационните технологии
Приложение на Интернет технологии
Сигурност на информационните системи
Софтуер за изготвяне на документи
Софтуер за изчисления (електронни таблици)
Софтуер за обработка на данни
Софтуер за текстообработка
Управление на информационни системи.

5 *Технически науки, производство и строителство*

520 *Технически науки и технически професии (комбинирани програми)*

Технически науки и технически професии (комбинирани програми) обхващат изучаване на технически науки без специализация в определена детайлна област.

Тук се класифицират комбинирани програми със следното основно съдържание:

- Индустриално инженерство
- Инженерство и други технически професии, свързани с техническото поддържане
- Технически науки и технически професии.

521 *Машиностроене, металообработване и металургия*

Детайлната област *машиностроене, металообработване и металургия* обхваща изучаване на планирането, проектирането, разработването, производството, поддържането и мониторинга (наблюдение, контрол и управление) на машини, механични съоръжения (инсталации), системи и метални изделия. Включва още изучаване на проектирането и поддържането на машините, произвеждащи стоки и услуги. В тази детайлна област образователните програми са насочени предимно към машините, механичните системи и металните изделия.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Заваряване
- Ключарство и ремонт на каси (трезори)
- Машиностроене
- Металолееене (леярство) и производство на метални отливки
- Металургия
- Монтаж, струговане и обработване на метални изделия
- Обработка на листов материал (ламарина)
- Образователни програми за професионално обучение по машиностроене
- Оръжейно майсторство
- Производство на инструменти и уреди (уредостроене)
- Производство на стомана
- Фина механика
- Хидравлика
- Шлосерство.

Не включва:

Изучаването на *производство на моторни превозни средства* се включва в детайлна област 525 “Моторни превозни средства, кораби и въздухоплавателни средства”.

522 *Електротехника и енергетика*

Детайлната област *електротехника и енергетика* в частта му *електротехника* обхваща изучаване на инсталирането, поддържането, ремонта, наблюдението и управлението на електрически мрежи и електроуреди за бита, търговски обекти и производствени предприятия. Включва още изучаване на инсталирането и поддържането на надземна и подземна мрежа за пренос и разпределение на електрическа енергия. Частта *енергетика* обхваща изучаване на проектирането, конструирането, монтирането, експлоатацията и управлението на енергийно ефективни и екологосъобразни системи и съоръжения за производство, пренос и потребление на енергия, отопление, вентилация и климатизиране на сгради, изкуствен студ, охлаждане и замразяване; топло- и масообменни апарати и системи

за индустриални технологии; системи за оползотворяване на енергията на възобновяеми и нетрадиционни източници като слънцето, геотермалните води, вятъра; апарати и системи за оползотворяване на енергията на отпадъци от промишленото производство и селското стопанство; пречиствателна техника.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Газоразпределение
- Електроинженерство
- Електрообзавеждане
- Електроснабдяване
- Електроенергетика
- Инсталиране и поддържане на електроснабдителни мрежи
- Образователни програми за професионално обучение, свързано с кондициониране на въздуха
- Производство на електрическа енергия
- Ремонт на електрически уреди
- Топлоенергетика
- Топлотехника
- Хладилна и климатична техника
- Хидравлична и пневматична техника
- Хидроенергетика
- Ядрена енергетика.

Не включва:

Изучаването на *електрообзавеждане на моторни превозни средства* се включва в детайлна област 525 “Моторни превозни средства, кораби и въздухоплавателни средства”.

523 *Електроника, автоматика, комуникационна и компютърна техника*

Детайлната област ***електроника, автоматика, комуникационна и компютърна техника*** обхваща изучаване на планирането, проектирането, развитието, поддържането и мониторинга (наблюдение, управление и контрол) на електронно оборудване, машини и системи. Включва още изучаване на проектирането на компютри и комуникационни системи.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Електроника
- Инженерство за автоматично управление
- Изчислителна техника
- Инсталиране на комуникационни системи
- Компютърно инженерство
- Компютърни мрежи и технологии
- Комуникационни системи
- Поддържане на комуникационни системи
- Радиоелектроника
- Ремонт на компютри
- Ремонт на радио- и телевизионна техника
- Роботика, промишлени роботи
- Телекомуникационни технологии
- Техническо поддържане на електронно оборудване
- Цифрови технологии.

Не включва:

Изучаването на *компютърни науки* (проектиране на компютърни системи и приложен софтуер) се включва в детайлна област 481 “Компютърни науки”.

524 Химични продукти и технологии

Детайлната област **химически продукти и технологии** обхваща изучаване на планирането, проектирането и разработването на химични продукти и процеси, при които се осъществяват химични и физични промени на веществата. Включва още изучаване на проектирането на химични заводи и на системи за контрол на технологичните процеси.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Биотехнологично инженерство
- Биохимични технологии
- Лабораторни технологии
- Неорганични и електрохимични производства
- Органичен синтез
- Технологии на преработването на нефт и газ
- Технологии на производствените процеси
- Управление на съоръжения, инсталации и машини (производствени процеси)
- Химично инженерство
- Химични технологии на производствените процеси.

Включва още:

Изучаването на *лабораторни технологии*, ако не се набляга на *специфичното приложение*.

Не включва:

Изучаването на *лабораторните технологии* не се включва в тази детайлна област, ако при тях се набляга на *специфични приложения* (биологично, медицинско и т.н.). Те се включват в съответната подходяща детайлна област (420, 725 и др.).

Образователни програми, при които се акцентира върху *производството на специфични продукти*, не се включват в тази детайлна област - например образователни програми за *производство на хартия* се включат в 543 “Производствени технологии - дървесина, хартия, пластмаси и стъкло”.

525 Моторни превозни средства, кораби и въздухоплавателни средства

Детайлната област **моторни превозни средства, кораби и въздухоплавателни средства** обхваща изучаване на проектирането, конструирането, производството, изпитването, експлоатацията, ремонта и поддържането на моторни превозни средства, кораби, въздухоплавателни средства, включително подемно-транспортни, пътни и строителни машини, машини за селското и горското стопанство. Типично за тази детайлна област е комбинираното изучаване на двете направления: конструкции на моторните превозни средства и двигатели с вътрешно горене.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Авиационно инженерство
- Двигатели с вътрешно горене
- Електрообзавеждане на кораби
- Електрообзавеждане на моторни превозни средства
- Корабни машини и механизми

Корабостроене и морска техника
Лакобояджийски технологии
Поддържане на въздухоплавателни средства
Производство на каросерии
Производство на мотоциклети
Производство и ремонт на моторни превозни средства
Тенекеджийство
Технология на кораборемонта
Транспортни машини.

Включва още:

Изучаване на *електрически инсталации на моторни превозни средства.*

Не включва:

Изучаването на *производство и ремонт на немоторни превозни средства* се включва в детайлна област 521 “Машиностроене, металообработване и металургия” (например велосипеди) или 543 “Производствени технологии - дървесина, хартия, пластмаси и стъкло” (например немоторни лодки).

540 Добив и производствени технологии (комбинирани програми)

Добив и производствени технологии (комбинирани програми) обхващат изучаване на добив, производство и преработване без специализация в определена детайлна област. Комбинираните образователни програми, свързани с добив, производство и преработване, са класифицирани тук.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

Материали и материалознание.

541 Хранителни технологии

Детайлната област **хранителни технологии** обхваща изучаване на хранителните технологии, методите за обработка и пакетиране на храни и напитки. Включва още изучаване на оборудването и процесите, използвани при производство на храни и напитки.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

Анализ и контрол на храните
Технология на виното
Технология на захар и захарни изделия
Технология на консервиране
Технология на мазнините и етеричните масла, парфюмерията и козметиката
Технология на месо и месни продукти
Технология на мляко и млечни продукти
Технология на пивото
Технология на сладкарски изделия
Технология на тютюн и тютюневи изделия
Технология на храни и напитки
Технология на хляб и хлебни изделия
Химия и микробиология на храните.

Включва още:

Изучаването на *манипулиране, включващо различни операции като сортиране, разделяне, пакетиране, смесване на храни и контрола на хигиената при тези операции.*

Изучаването на *технология на тютюн и тютюневи изделия*.

Не включва:

Изучаването на *ресторантьорство и кетъринг* се включват в детайлна област 811 “Хотелиерство, ресторантьорство и кетъринг”.

Изучаването на *диетологията (диететика)* се включва в детайлна област 726 “Терапия и рехабилитация”.

542 Производствени технологии - текстил, облекло, обувки и кожи

Детайлната област **производствени технологии - текстил, облекло, обувки и кожи** обхваща изучаване на производството на текстил, текстилни и кожени изделия, облекло и обувки.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Конструиране, моделиране и технология на коженогалантерийни изделия
- Конструиране, моделиране и технология на облекло от кожи
- Конструиране, моделиране и технология на облекло от текстил
- Конструиране, моделиране и технология на обувни изделия
- Обработка на кожа без косъм
- Обработка на кожухарски кожи
- Обработка на сурови кожи и производство на кожи без косъм
- Образователни програми за професионално обучение по текстил
- Подготовка на вълна
- Предачно производство
- Производство на облекло от кожи
- Производство на облекло от текстил
- Производство на обувки
- Производство на тапицерски материали
- Текстилна химия и технология
- Тъкачно производство (промишлено).

Не включва:

Образователните програми по *ръчно занаятчийство* (тъкачество, везбарство и др.) се включват в детайлна област 215 “Приложни изкуства и занаяти”.

543 Производствени технологии - дървесина, хартия, пластмаси и стъкло

Детайлната област **производствени технологии - дървесина, хартия, пластмаси и стъкло** обхваща изучаване на производството на изделия от дървесина, хартия, пластмаса, стъкло или разнообразни материали като камък, глина, изкуствени материали и други. Образователните програми, включени в тази детайлна област, наблягат на предметната специализация по съответните материали, а не на общотехническите познания.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Дърводелство (без строителното)
- Керамика (промишлена)
- Строителство на немоторни лодки
- Машинно обработване и струговане на дърво
- Мебелиране
- Обработване на стъкло (промишлено)
- Образователни програми за професионално обучение по дървообработване
- Производство на мебели

Производство и преработване на хартия
Производство на синтетични или синтеровани скъпоценни камъни
Производство на целулоза
Синтез и преработване на каучук
Синтез и преработване на пластмаси
Технологии на дървообработването
Технология на опаковките
Филмообразуващи полимерни материали.

Не включва:

Изучаването на *металообработване* се включва в детайлна област 521 “Машиностроене, металообработване и металургия”.

Изучаването на *дърводелски работи в строителството* се включва в детайлна област 582 “Строителство и строително инженерство”.

Изучаването на *химически технологии като базова програма* се включва в детайлна област 524 “Химични продукти и технологии”.

Изучаването на *полиграфия и книговецтво* се включва в детайлна област 213 “Аудио-визуални изкуства и производство на медийни продукти”.

Образователните програми по приложни изкуства (стъкларско изкуство, дърворезбарство и др.) се включват в детайлна област 215 “Приложни изкуства и занаяти”.

544 Минно дело, проучване и добив на полезни изкопаеми

Детайлната област *минно дело, проучване и добив на полезни изкопаеми* обхваща изучаване на планирането, проучването, оценяването, разработването и управлението на добива на полезни изкопаеми, суров нефт и природен газ.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

Добив на въглища
Добив на минерални суровини
Добив на нефт и природен газ
Минерални технологии.

Не включва:

Изучаването на *металургия* се включва в детайлна област 521 “Машиностроене, металообработване и металургия”.

Изучаването на *геология* се включва в детайлна област 443 “Науки за земята”.

581 Архитектура, урбанизъм и геодезия

Детайлната област *архитектура, урбанизъм и геодезия* в частта му *архитектура* обхваща изучаване на науката и изкуството да се проектират, изграждат и художествено да се оформят сгради и други строителни съоръжения. Включва още изучаване на образователни програми, свързани както със стабилността, устойчивостта, функционалността и икономическата ефективност на сградите, така и с техния естетически и художествен вид. Частта *урбанизъм* изучава регламентираното разрастване и благоустрояване на градовете във функционален и естетически аспект. *Геодезията* изучава теоретичните основи и практическите похвати за определяне на геометричните параметри на Земята в условията на нейното гравитационно поле, изобразяването на земната повърхност в цифров и графичен вид, както и изследване на деформационни процеси в земната кора и на инженерни съоръжения.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Архитектура
- Архитектурни конструкции
- Геодезия
- Градоустройство
- Градоустройствено планиране
- Кадастър и управление на имоти
- Картография и земемерство
- Ландшафтна архитектура
- Проектиране на сгради
- Пространствено и градско планиране
- Развитие на общините
- Урбанизъм
- Фотограмметрия и дистанционни методи.

Включва още:

Изучаване на *картография и геодезия*.

Не включва:

Изучаване на *интериорен дизайн* се включва в 214 “Дизайн”.

Трасиране и строителство (изграждане) на паркове и градини се включва в детайлна област 622 “Градинарство (паркове и градини)”.

582 Строителство и строително инженерство

Детайлната област **строителство и строително инженерство** в частта му **строителство** обхваща изучаване на науката, технологията и методите за изграждане и поддържане на обществени, търговски, промишлени и жилищни сгради и съоръжения, и техните инсталации, както и на пътища, железници и транспортни съоръжения. **Строителното инженерство** обхваща изучаване на планирането, проектирането, управлението и контрола на строителството на голяма гама от промишлени и жилищни сгради, съоръжения, включващи пътища, железници и транспортни съоръжения, хидротехнически, хидромелиоративни, водоснабдителни и канализационни системи и други.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Боядисване и полагане на стенни покрития
- Вентилационни инсталации
- Водоснабдяване и канализация
- Газови, водопроводни, канализационни, отоплителни, вентилационни и тръбопроводни инсталации
- Геотехника и земна механика
- Гражданско строителство
- Дървени строителни конструкции
- Дърводелски работи в строителството
- Железопътно строителство
- Зидарство
- Метални конструкции (строителни)
- Настилки и облицовки
- Подови покрития
- Полагане на мазилка
- Проектиране и строителство на сгради

Пристанища и пристанищни съоръжения
Пътно строителство
Строителство на мостове
Строителство на сгради
Строителство на транспортни съоръжения
Технология на изпълнението на сгради
Хидромелиоративно строителство
Хидротехническо строителство.

Не включва:

*Изучаването на електрическите инсталации се включва в детайлна област 522 “Електротехника и енергетика“. Подобно на тях *монтиране и ремонт на системи и съоръжения за отопление, вентилация, климатизиране и охлаждане* се включват също в 522 “Електротехника и енергетика“.*

6 Аграрни и ветеринарномедицински науки

620 Селско, горско и рибно стопанство (комбинирани програми)

Селско, горско и рибно стопанство (комбинирани програми) обхващат изучаване на селското, горското и рибното стопанства без специализация в определена детайлна област. Комбинираните образователни програми, свързани със селското, горското и рибното стопанства, са класифицирани тук.

621 Растениевъдство и животновъдство

Детайлната област **растениевъдство и животновъдство** (селско стопанство) обхваща образователни програми за отглеждане и прибиране на селскостопански култури, а също така създаване, подобряване и поддържане на пасища и пасищно отглеждане на животни. Изучаването на управление и поддържане на ферми и производство на необработени растителни и животински продукти се включва също в тази детайлна област.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Агрономство
- Говедовъдство
- Домашни и дребни животни
- Животновъдни науки
- Животновъдство
- Зеленчукопроизводство
- Зърнопроизводство
- Коневъдство
- Лозарство
- Овощарство
- Овцевъдство
- Почвознание
- Птицевъдство
- Растениевъдство
- Растителна защита
- Свиневъдство
- Селскостопански науки
- Управление на растениевъдни и животновъдни ферми
- Фермерство.

Включва още:

Изучаването на *почвено плодородие, техники и технологии за напояване.*

Изучаването на *интензивно земеделие, отглеждане на различни култури*, такива като плодове и зеленчуци.

Не включва:

Изучаването на *производство на вино* се включва в детайлна област 541 “Хранителни технологии”.

Обучението на жокеи се включва в 813 “Спорт”.

622 Градинарство (паркове и градини)

Детайлната област *градинарство (паркове и градини)* обхваща изучаване на образователните програми за технология и управление на декоративното градинарство, цветарство, техники и технологии на оранжерийното производство, управление на разсадници, ландшафтно озеленяване, паркоустрояване и други подобни дейности.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Декоративно градинарство (озеленяване)
- Отглеждане на чимове
- Поддържане на спортни игрища (гольф, футбол и други)
- Техники в декоративното градинарство
- Управление на разсадници
- Цветарство (цветопроизводство).

Включва още:

Трасиране и строителство (изграждане) на селищни и частни паркове и градини.

Образователни програми по градинарство, комбиниращи отглеждането на цветя и зеленчуци.

Не включва:

Изучаването на *отглеждане на култури (като пшеница, ориз, плодове, зеленчуци и други, отглеждани за храна)* се включва в детайлна област 621 “Растениевъдство и животновъдство”.

Изучаването на *почвознание, почвено плодородие и техники за напояване* се включват в детайлна област 621 “Растениевъдство и животновъдство”.

Изучаването на *управление на национални паркове* се включва в детайлна област 852 “Опазване на природата и биоразнообразието”.

Изучаването на *ландшафтна архитектура* се включва в детайлна област 581 “Архитектура, урбанизъм и геодезия”.

623 Горско стопанство

Детайлната област *горско стопанство* обхваща изучаване на образователни програми за създаване, отглеждане, опазване, стопанисване, ползване и управление на горите. Включва още изучаване на ловно стопанство и дивечовъдство.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Ловно стопанство
- Опазване на горите
- Стопанисване на горите
- Създаване на гори
- Технологии при ползването на горите
- Управление на горите.

Не включва:

Изучаването на *управление на национални паркове* се включва в детайлна област 852 “Опазване на природата и биоразнообразието”.

Технологиите на дървообработването (производството на нарязан дървен материал/ дъскорезници) се включва в детайлна област 543 “Производствени технологии - дървесина, хартия, пластмаси и стъкло”.

624 Рибно стопанство

Детайлната област **рибно стопанство** обхваща изучаване на образователните програми за развъждане и отглеждане на риба и аквакултури и промишлен риболов.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Аквакултури
- Рибовъдство
- Риболовна техника и технологии
- Рибно стопанство
- Промишлен риболов.

Включва още:

Образователни програми за *управление на рибарски лодки.*

Не включва:

Изучаването на *промишлено преработване на риба* се включва в детайлна област 541 “Хранителни технологии”.

640 Ветеринарна медицина

Детайлната област **ветеринарна медицина** обхваща изучаване на морфологията, физиологията и биохимията на здравите и болните животни, диагностиката, лекуването и профилактиката на болестите при всички видове животни (говеда, овце, свине, птици, животни за компания, пчели, риби, буби и диви животни), породите животни, технологиите на размножаване, хигиената и технологията на хранителните продукти от животински произход и контрол за безвредност. Ветеринарната медицина изучава още грижите за болните, изтощени или наранени животни, постъпили за лекуване във ветеринарни клиники.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Безопасност на храните
- Диагностика, лекуване и грижи за болните животни
- Здравеопазване на животните
- Лекуване и грижи
- Научно обслужване
- Хуманно отношение към животните.

Включва още:

Възпроизводството на животни.

Не включва:

Изучаването на *отглеждане на животни* се включва в детайлна област 621 “Растениевъдство и животновъдство”.

7 Здравеопазване и социални услуги

720 Здравеопазване (комбиниранни програми)

Здравеопазване (комбиниранни програми) изучава здравеопазването без специализация в определена детайлна област.

Тук се класифицират комбиниранни програми със следното основно съдържание:

- Здравеопазване
- Програми за обществено здраве.

721 Медицина

Детайлната област **медицина** обхваща изучаване на принципите и методите използвани при профилактиката, диагностицирането, лечението на болестите и уврежданията на хората и поддържане на тяхното общо здравословно състояние. Основното съдържание на образователните програми е обучение на лекари.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Медицина
- Медицински науки
- Медицинско обучение
- Обща медицина
- Следдипломно и продължаващо обучение на лекари.

723 Здравни грижи

Детайлната област **здравни грижи** обхваща изучаване на образователните програми за осигуряване на здравни грижи за болни и хора с увреждания, включително програми за медицински сестри. Включва още образователни програми за подпомагане на лекари и други медицински и здравни специалисти при диагностицирането и лечението на пациентите. Същността на професионалната квалификация на медицинските сестри са грижи за здравето на хората по време на болест и рехабилитация, както и грижи за стари хора и хора с увреждания.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Акушерство
- Болногледачи/санитари
- Грижи за стари хора
- Грижи за хора с физически увреждания
- Общи медицински сестри
- Педиатрични сестри
- Помощник-сестри
- Програми за здравни грижи
- Психиатрични медицински сестри.

Не включва:

Образователни програми за обучение *на ветеринарни техници* се включват в детайлна област 640 “Ветеринарна медицина”.

Образователни програми за обучение *на дентални сестри* се включват в детайлната област 724 “Дентална медицина и зъботехника”.

Образователни програми за обучение *за грижи за деца* (ако не е здравна грижа) се включва в детайлна област 761 “Грижи и услуги за деца и младежи”.

724 Дентална медицина и зъботехника

Детайлната област **дентална медицина и зъботехника** обхваща изучаване на диагностиката, лечението и профилактиката на болести и деформации на зъбите и устната кухина. Включва още образователни програми за изучаване на проектирането, изработването и възстановяването на зъбни протези и ортодонтски апарати. Включват се и програми за подготовка на дентални сестри и подобни специалисти, които подпомагат зъболекарите.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Дентална медицина
- Дентална хирургия
- Дентални сестри
- Зъботехника
- Одонтология
- Ортодонтия
- Хигиена на устната кухина.

Включва още:

Изучаването на *хигиената на устната кухина и зъбите и общественото стоматологично здраве.*

725 Медицинска диагностика и лечебни технологии

Детайлната област **медицинска диагностика и лечебни технологии** обхваща изучаване на широка гама от технологии, използвани за диагностициране и лечение на болести и увреждания.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Амбулаторни технологии
- Медицински лабораторни технологии
- Оптични технологии
- Протезиране
- Радиологични технологии
- Радиотерапия (лъчева терапия)
- Рентгенология
- Технологии за слухови апарати.

Включва още:

Медицински лабораторни технологии.

Не включва:

Образователните програми за изучаване на *лабораторни технологии* не се включват в тази детайлна област, ако не се набляга върху *медицински лабораторни технологии*. Общите лабораторни технологии се включват в детайлна област 524 “Химични продукти и технологии”. Лабораторни технологии, които имат друго специфично приложение (биология, физика, химия и т.н.) се включват в подходяща детайлна област (421, 441, 442 и т. н).

Изучаването на *зъботехника* се включва в детайлна област 724 “Дентална медицина и зъботехника”.

726 Терапия и рехабилитация

Детайлната област **терапия и рехабилитация** обхваща изучаване на образователните програми за възстановяване на нормалното физическо състояние на лица с временна или трайна недееспособност.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Ерготерапия
- Лечебен масаж
- Логопедия
- Програми по диетология
- Рехабилитация
- Физиотерапия/Кинезотерапия
- Хранене/Диететика.

Включва още:

Изучаване на *професионална рехабилитация и ерготерапия*.

Не включва:

Изучаването на психотерапия се включва в детайлна област 311 “Психология”.

Изучаването на *науката за храненето* (нутрициология) се включва в детайлна област 421 “Биология”.

727 Фармация

Детайлната област **фармация** обхваща изучаване на лекарствата и тяхното въздействие върху хората. Включва още тяхното производство, отпускане и приложение.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Аптекачество
- Фармация.

Не включва:

Изучаването на *фармакология* се включва в детайлна област 421 “Биология”.

761 Грижи и услуги за деца и младежи

Детайлната област **грижи и услуги за деца и младежи** обхваща образователни програми, които изучават развитието и грижите за децата и младежта. Включва още изучаване на дейностите по организиране на отдиха, развлеченията и свободното време на учениците като социални услуги.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Грижи за деца
- Подготовка за организиране на развлечения на деца
- Подготовка на социални работници, занимаващи се с младежи
- Услуги за младежта.

Не включва:

Изучаването на *преподаване на деца в ранна детска възраст* се включва в детайлна област 143 “Подготовка на детски учители”.

Изучаването на *здравни грижи за болни деца* се включва в детайлна област 723 “Здравни грижи”.

762 *Социална работа и консултиране*

Детайлната област *социална работа и консултиране* обхваща изучаване на потребностите от социални грижи, свързани с условията на живот на общностите, специфичните групи и личности, както и подходящите начини за посрещане на тези нужди. Образователните програми са насочени предимно към социалното благосъстояние, като се набляга върху социалната политика и практика.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Алкохол, тютюн, наркотични вещества (информационни програми)
- Брачни и семейни консултации
- Консултиране по въпросите на злоупотребата с алкохол и наркотични вещества
- Насилие и малтретиране (информационни програми)
- Подкрепа при кризи
- Професионално консултиране
- Професионално ориентиране
- Социална политика
- Социална работа (подпомагане)
- Социална работа със стари хора
- Социална работа с хора с увреждания и специални потребности
- Социална теория (приложна)
- Социални практики.

Не включва:

Изучаването на *социология и социални науки* се включва в детайлна област 312 “Социология и науки за културата”.

8 Други области на образование

810 Услуги за личността (комбинирани програми)

Услуги за личността (комбинирани програми) обхващат изучаване на услугите за личността без специализация в определена детайлна област. Тази детайлна област съдържа по-голямата част от образователните програми на средното образование.

Тук се класифицират комбинирани програми със следното основно съдържание:

Услуги за личността.

811 Хотелиерство, ресторантьорство и кетъринг

Детайлната област *хотелиерство, ресторантьорство и кетъринг* обхваща изучаването на приготвяне и предлагане на храни и напитки, настаняване и подобни услуги в хотели, ресторанти и други подобни места.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

Готварство (ресторантско и хотелски тип)
Кетъринг
Образователни програми за хотелиери и ресторантьори
Обучение на администратор в хотел
Ресторантьорство
Сервитьорство и барманство
Хотелиерство.

Не включва:

Изучаването на *промишлена обработка на храни* е включено в детайлна област 541 “Хранителни технологии”.

Обучението за *информатор-регистратор (общи програми)* се включва в детайлна област 346 “Секретарски и административни офис дейности”.

812 Пътувания, туризъм и свободно време

Детайлната област *пътувания, туризъм и свободно време* обхваща изучаване на образователните програми за маркетинг и реклама на туристически дестинации и събития. Включва още изучаване на осигуряването на билети и туристически резервации. *Програмите за свободното време* изучават дейностите по отдиха, развлеченията и свободното време, индивидуално и групово.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

Активен отдих и свободно време
Екскурзоводство
Организация на туризма и свободното време
Подготовка на обслужващ персонал в летищата
Пътувания и туризъм
Туризм
Туристическа анимация
Туроператорска и турагентска дейност.

Не включва:

Изучаването на *дейностите по отдиха, развлеченията и свободното време на учениците* се включва в детайлна област 761 “Трижи и услуги за деца и младежи”.

813 Спорт

Детайлната област **спорт** обхваща изучаване на теорията и методиката на избран вид спорт, съпътстващи спорта дейности като съдийство, психологическа и кондиционна подготовка, отразяване в медиите, организация и управление на спорта, опазване здравето на хората със средствата на спорта, както и спорта в специфични области като армия и полиция.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Подготовка в определен вид спорт
- Подготовка на спортни инструктори
- Подготовка на спортни съдии
- Подготовка на треньори в армията и полицията
- Подготовка на треньори в определен вид спорт
- Подготовка на треньори по физическа подготовка (кондиционен треньор).

Включва още:

Обучение на жокеи.

Не включва:

Обучението на учители по физическо възпитание се включва в детайлна област 146 “Подготовка на учители по специални предмети”.

814 Услуги за дома

Детайлната област **услуги за дома** обхваща изучаване на различните услуги за дома, такива като водене на домакинство, почистване, пране, гладене, шиене и други.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Готвене (домакинско)
- Икономика и управление на домакинството
- Коминочистачи
- Образователни програми за обучение на домашен персонал
- Погребални услуги
- Пране и гладене
- Ръкоделие (домакинско)
- Химическо чистене
- Чистене
- Шиене (домакинско).

Включва още:

Образователните програми в областта на почистването се включват в тази детайлна област дори и да са насочени към почистване на училища, болници, фабрики, офиси и други.

Не включва:

Изучаването на поддържане на сгради се включва в детайлна област 582 “Строителство и строително инженерство”.

815 Фризьорски и козметични услуги

Детайлната област **фризьорски и козметични услуги** обхваща изучаване на грижите за красотата и поддържане на косата и тялото.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Бръснарство
- Грим
- Козметика
- Маникюр и педикюр
- Фитнес и контрол на теллото
- Фризьорство.

840 Транспортни услуги

Детайлната област **транспортни услуги** обхваща изучаване на управлението, навигацията, контрола и насочването на кораби, въздухоплавателни средства и други моторни превозни средства, както и управление на превозите, прогнозиране и управление на трафика.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Автомобилен транспорт
- Воден транспорт
- Железопътен транспорт
- Корабоводене
- Контрол на въздушния транспорт
- Комуникации в транспорта (въздушен, железопътен, автомобилен и друг)
- Навигация
- Навигационни системи за контрол на въздушното движение
- Навигационни технологии
- Обучение на борден персонал (стюарди и стюардеси)
- Обучение на водачи на моторни превозни средства
- Обучение на кранисти, мото- и електрокаристи
- Пощенски услуги
- Проектиране и управление на логистични системи
- Управление на самолети (летци-пилоти)
- Управление на транспортните системи.

Включва още:

Обучението на борден персонал за самолети, кораби и други превозни средства, който съпровожда пътниците по време на пътуване (стюарди, стюардеси и подобни) .

Не включва:

Образователни програми по *поддържане на телефонни мрежи и техника* се включват в детайлна област 523 “Електроника, автоматика, комуникационна и компютърна техника”. Образователни програми, даващи умения за *работа с телефонни централи*, се включват в детайлна област 346 “Секретарски и административни офис дейности”.

850 Опазване на околната среда (комбинирани програми)

Опазване на околната среда (комбинирани програми) обхваща изучаване на опазването на околната среда без специализация в определена детайлна област.

Тук се класифицират комбинирани програми със следното основно съдържание:

- Управление на дейностите по опазване на околната среда
- Програми за използване на природните ресурси.

851 Технологии за опазване на околната среда

Детайлната област **технологии за опазване на околната среда** обхваща изучаване на методите за намаляване и отстраняване на замърсяванията на околната среда. Включва още програми за контрол на водата, въздуха и почвата.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Екологични технологии
- Контрол на въздействието от шум, вибрации и лъчения
- Контрол на замърсяването на въздуха, водата и почвата
- Контрол при транспорт на промишлени отпадъци
- Опазване на абиотичните ресурси
- Технология за пречистване на водата
- Управление и комплексно използване на водните ресурси
- Управление на отпадъци.

Не включва:

Образователните програми, занимаващи се със *санитарно-хигиенните стандарти за храни, вода и други* се включват в детайлна област 853 “Комунално-санитарни услуги”.

852 Опазване на природата и биоразнообразието

Детайлната област **опазване на природата и биоразнообразието** обхваща изучаване на взаимоотношенията между живите организми и околната среда, с цел да се защити природата и биоразнообразието. Включва още създаване и поддържане на национални паркове, с цел съхраняване на тяхното естествено състояние.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Биоразнообразие
- Опазване на защитени територии и биоразнообразието
- Управление на защитени територии.

Не включва:

Изучаването на *горско стопанство и градинарство* се включват в образователна област 62 “Селско, горско и рибно стопанство”.

Изучаването на *ловно стопанство* се включва в детайлна област 623 “Горско стопанство”.

853 Комунално-санитарни услуги

Детайлната област **комунално-санитарни услуги** обхваща изучаване на опазването на комуналната хигиена, създаване на нормативна база и критерии за оценка на здравно-екологичното състояние на храните, атмосферния въздух, водите и почвата. Включва още образователни програми, свързани със снабдяване с вода, събиране и третиране на отпадъци в населени места и почистване на улици и подобни открити обществени места.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Експлоатация на водоснабдителни канализационни мрежи
- Комунална хигиена
- Санитарно-хигиенни стандарти
- Третиране на отпадъци в населени места.

Включва още:

Образователни програми, свързани с опазване на общественото здраве като създаване на *санитарно-хигиенни стандарти за храни, снабдяване с вода, поддържане на канализационни мрежи, управление на отпадъци.*

860 Сигурност и безопасност (комбинирани програми)

Сигурност и безопасност (комбинирани програми) обхваща изучаване на науките в областта на сигурността, безопасността, опазването на обществения ред, военното дело и отбраната без специализация в определена детайлна област. Комбинираните програми от тази област са класифицирани тук.

861 Сигурност

Детайлната област **сигурност** обхваща изучаване на науките, свързани със защита на обществото, държавата, гражданите и собствеността. То съдържа обучение на кадри за службите за сигурност, службите за опазване на обществения ред и за нуждите на пожарната безопасност и защита при бедствия.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Гранична полиция
- Защита на класифицирана информация
- Защита на националната сигурност
- Корпоративна сигурност
- Лична сигурност
- Международна и национална сигурност
- Обществена сигурност и безопасност
- Пожарна безопасност и защита на населението
- Полиция
- Противодействие на престъпността и опазване на обществения ред.

Не включва:

Изучаването на *право* се включва в детайлна област 380 “Право”.

Изучаването на *криминология* се включва в детайлна област 312 “Социология и науки за културата”.

862 Здраве и безопасност при работа

Детайлната област **здраве и безопасност при работа** обхваща изучаване на факторите на работната среда и трудовия процес - тяхното идентифициране, оценяване и контрол.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Безопасност на труда
- Ергономия (здраве и безопасност при работа)
- Защита на здравето на работниците
- Здраве и безопасност при работа
- Намаляване на стреса на работното място
- Охрана на труда
- Работна среда
- Техника на безопасност
- Трудова медицина и професионална безопасност
- Трудова медицина и хигиена на труда.

Не включва:

Изучаването на *професионална рехабилитация и ерготерапия* се включват в детайлна област 726 “Терапия и рехабилитация”.

Изучаването на *трудова право* се включва в детайлна област 380 “Право”.

Изучаването на *ергономия* не се включва в тази детайлна област, ако се набляга на техническите аспекти. В този случай се включва в подходяща детайлна област от тясна област 52 “Технически науки и технически професии”.

863 Военно дело и отбрана

Детайлната област **военно дело и отбрана** обхваща изучаване на науките, свързани с военната теория и практика, предназначени да осигурят обучението на лица, способни да управляват въоръжените сили и участват във военни операции.

Тук се класифицират образователни програми със следното основно съдържание:

- Военна теория
- Военно дело
- Военно обучение
- Военни науки

Не включва:

Участието на военни лица в невоенни образователни програми трябва да се класифицира в съответствие с основното съдържание на програмата.

НАЦИОНАЛЕН СТАТИСТИЧЕСКИ ИНСТИТУТ
КЛАСИФИКАЦИЯ НА ОБЛАСТИТЕ НА ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ

Дирекции:

“Статистическа информационна система и инфраструктура”
“Демографска и социална статистика”

Отдели:

“Статистически класификации”
“Статистика на социалните дейности”

Автори: С. Баев, Р. Бъчваров, В. Балканджиева, Г. Статева,
М. Ангелова

Редактор: М. Алексиева
Стилов редактор: Л. Александрова

Художник: К. Арабаджиев
Технически редактор: В. Георгиева